

2015-05-17 dnr 5.2.1-2015-508

Miljö- och energidepartementet
103 33 STOCKHOLM

Promemoria - Lagstiftning för genomförande av Nagoyaprotokollet (M2014/1331/R)

Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjandet av mark och vatten. Sametinget vill med anledning av det remitterade materialet lämna följande synpunkter på utredningens förslag.

4.3 Skälen för promemorians förslag

Ingen reglering av tillträde - Sametinget instämmer att vägledning i en etisk uppförandekod är lämplig vid hänsyn till etiska avväganden vid insamling och användning av t.ex. samisk traditionell kunskap.

6.3 Närmare om myndighetsansvaret kopplat till EU-förordningen och Nagoyaprotokollet

Samarbete - Sametinget ser det som en självklarhet att vi ska utgöra nationell kontaktpunkt för Artikel 8(j) CBD och tillhörande bestämmelser avseende alla frågor som gäller urfolk. I den svenska strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster uttalas det att regeringen i det internationella arbetet särskilt satsar på att utveckla och stödja åtgärder för att nå Aichimålen enligt bland annat följande. Aichimål 18: Sverige har en ledande roll i erkännandet av traditionell kunskap och urfolkens rättigheter. Sametingets verksamhet vilar på Eallinbirás - livsmiljöprogrammet och Árbodiehtu - samernas traditionella kunskaper. Sametinget har en viktig roll i inhämtande av samiska traditionella kunskaper. Det kan dock behövas riktlinjer kring hur traditionella kunskaper ska hanteras. Sametinget utvecklar även statistikfunktion och markanvändningsdatabas som gör det enklare att hantera nödvändig data. Sametinget har redan en satt organisation som arbetar med och hanterar frågor om traditionella kunskaper och kan ta ansvaret direkt.

Sametingslagen anger Sametingets formella status i första paragrafen: *"I denna lag ges bestämmelser om en särskild myndighet - Sametinget - med uppgift främst att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige"*. Sametingsutredningen (SOU 2002:77) konstaterade: *"Det är numera alltså ostridigt att samerna har en rätt till kulturell autonomi och detta förutsätter en viss grad av självstyre"*.¹

¹ Källa. www.sametinget.se

2015-05-17 dnr 5.2.1-2015-508

En av rättigheterna och själva grundtanken i urfolksdeklarationen, som är en tolkning av deklarationen om mänskliga rättigheter och de internationella konventioner som gäller för alla, är rätten till självbestämmande. Självbestämmande handlar om rätten för ett folk att själv bestämma sin politiska status och sin sociala, kulturella och ekonomiska utveckling. Självbestämmande för urfolk gäller autonomi innanför existerande gränser och inte att bilda en egen stat. Urfolken är i hög grad bärare och bevarare av den kulturella och biologiska mångfalden.

Dokumentationen och forskningen om samernas relationer till naturen är omfattande, men få iakttagare, forskare och författare har förmedlat ett helhetsperspektiv. De som vill använda traditionella kunskaper ska ha godkännande av urfolk. Det behövs studier och utveckling av traditionella samiska system för kunskapsöverföring mellan generationer och synen på kunskap, samt traditionella system rörande tillträde till kunskap. Den omfattande dokumentationen som finns om samerna är svåröverskådlig och behöver samlas och systematiseras.

Det ska i varje projekt finnas klara regler för vems material är och på vilka villkor materialet kan sammanställas och göras tillgängligt för andra. Den grundläggande utgångspunkten ska vara att upphovsmannen, d.v.s. informanten har oinskränkt rätt att bestämma om och när materialet skall offentliggöras. Rätten till materialet bör kunna hanteras på olika nivåer: de enskilda personernas framställningar, projektägarens sammanställningar och material som projektägaren delar med sig till myndigheter och andra intressenter.

Ett bra exempel på hur man arbetar med traditionella kunskaper och vetenskaplig forskning tillsammans är *Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen* - Det har varit en obalans för förvaltningen där riksdagen beslutat om miniminivåer och etappmål för de stora rovdjuren medans det inte finns motsvarande skydd mot rovdjursskador för renskötseln. Därför har man genom bland annat Sametinget tagit fram ett förvaltningsverktyg som bygger på ett adaptivt förhållningssätt. Man ska lokalt se hur man kan upprätthålla en hållbar rennäring och bidra till en gynnsam bevarandestatus för rovdjur. Det krävs kunskap om renens faktiska värde inkl. avelsvärde, renhjordens struktur och påföljande dynamiska effekter samt rovdjursantal och predationstakt för att beräkna den faktiska förlusten orsakad av rovdjur. Rovdjuren orsakar även ökade omkostnader samt merarbete och en del av verktyget är kopplad till detta. Förutsättande för förvaltningen är fortlöpande kunskapsförståelse för de olika perspektiven. Traditionell samisk kunskap tillsammans med vetenskaplig kunskap om rovdjur och rennäring är mycket viktig i utarbetandet och användningen av förvaltningsverktyget.²

Sametinget är i Sverige både ett folkvalt organ och en myndighet under regeringen. På politisk nivå deltar politiker på Permanent Forum, ett sedan 2002 inrättat FN-organ för

² Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen - Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 6555, Naturvårdsverket

2015-05-17 dnr 5.2.1-2015-508

ursprungsfolk. Samernas historia är på många sätt lik andra urfolks och eftersom man delar erfarenheter är det nödvändigt att samarbeta på det internationella planet.

På myndighetsnivå arbetar vi bland annat operativt enligt konventionen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, främst artiklarna 8j och 10c om traditionella kunskaper och sedvana. Vi deltar bland annat i Naturvårdsverkets Vetenskapliga råd för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt regeringsuppdrag med anknytning till markanvändningen inom Sápmi. Sametinget utvecklar efter hand sin markanvändningsdatabas till att förutom den karttjänst för rennäringens markanvändning som finns, även att man ska kunna koppla omvärldsfaktorer som påverkar markernas användning. Organisatoriskt är myndigheten indelad i en avdelning för språk, information och kultur samt en för samhälle, näring och miljö. Vi arbetar dock tvärsektorielt där vi ser att vi behöver varandras kompetens.

Sametinget har en beprövad samverkansform med CBM genom Naptek som bidragit till Sametingets utveckling och insatser för den biologiska mångfalden genom att ta tillvara den samiska traditionella kunskapen. Sametinget anser dock att det är dags nu att själva äga frågan och ansvara för Artikel 8j när det gäller samernas/urfolks traditionella kunskaper. För att uppfylla självbestämmanderätten är det viktigt att ansvaret lyfts på Sametinget. Samerna har rätt att delta i olika beslutsprocesser och på olika nivåer. Den möjligheten finns genom den organisering som finns bland samerna främst genom konstruktionen av Sametinget som folkvalt organ och myndighet. Där finns också nivån där samebyarna är rättighetshavare till markerna inom Sápmi. På den internationella arenan finns samverkan mellan Sametingen och kontakter med andra urfolk. Demokratiutvecklingen kommer att stärkas genom att Sametinget tar ansvaret som kontaktpunkt för Artikel 8j samiska/urfolksfrågor.

På samebynivå har samebyarna tagit fram renbruksplaner och RenGis genom hjälp av Skogsstyrelsen och Sametinget i samverkan. Planerna ägs av samebyarna som själva avgör vilka faktorer som kan bli publika. Det är ett verktyg för att kunna samråda med skogsbruk samt andra exploatörer. Genom RenGis kan de följa hur renarna rör sig beroende på om det finns bra bete eller om de undviker något.

Det finns tre Sameting i Norden. Även i Ryssland finns ett folkvalt organ, men utan officiell status. Samerna i Finland äger språklig och kulturell autonomi (självstyre) i sina hembygdsområden, enligt finska grundlagen. Enligt Norges grundlag ska statliga norska myndigheter skapa förutsättningar för samerna att bevara och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samhällsliv. De tre sametingen har ett gemensamt råd som kan driva frågor som är gemensamma för alla samer, t ex i EU. Det kallas Samiskt parlamentariskt Råd. I rådet sitter sju representanter från vardera sameting. Ordförandeskapet roterar. Regelbundet arrangeras även parlamentarikerkonferenser då samtliga samepolitiker plus representanter för de ryska samerna som observatörer kan diskutera gemensamma frågor och utmaningar, t ex exploateringen av de arktiska områdena. Samisk Parlamentarisk Råd etablerades år 2000. Det övergripande syftet är att stärka det gränslösa samarbetet mellan samer och föra

Cujuhus/adress

Box 90
S-981 22 GIRON/KIRUNA
e-mail: kansli@sametinget.se
org.nr 202100-4573

Telefodna/telefon

0980-780 30
Phone int: +46 980 780 30

Faksa/telex

0980-780 31
Fax int: +46 980 780 31

2015-05-17 dnr 5.2.1-2015-508

samernas gemensamma talan internationellt. Ordförandeskapet roterar mellan de tre sametingen.³ Ländernas olika lagstiftningar och tillämpningar gör det svårt att direkt överföra praktiska exempel och på så vis ta stöd av varandra. Utmaningen i Sápmi är att ta ett gemensamt ansvarstagande för skyddet av att dela den samiska traditionella kunskapen. Landskapet, inklusive vattenområdena, bör betraktas som en odelbar helhet där natur- och kulturvärdena hör samman och där det är angeläget att tillvara samernas kunskaper om den biologiska mångfalden. Landskapsperspektivet är också i överensstämmelse med det traditionella samiska bruket av området, där stora områden med dess land, vatten och växt- och djurresurser har varit resurskälla och livsmiljö för den samiska samlar-, fångst och renskötselkulturen. Vi har möjligheterna internationellt att oberoende nation och urfolk ta vi lärdomar av och att stärka varandra då de gemensamma målen är självklara för oss och en del av vårt levnadssätt.

Annan organisering av det samiska samhället - inte uttömmande exempel

Samerådet är en NGO-organisation för alla samer. Samerådet är en pansamisk kulturpolitisk och politisk samarbetsorganisation för samiska organisationer i Finland, Norge, Sverige och Ryssland. Rådets överordnade målsättning är att ta tillvara samernas intressen som ett folk och styrka samernas sammanhållning över landgränserna. Samerådet har en representant i Arktiska rådet.

Svenska Samernas Riksförbund, SSR är en politiskt obunden intresseorganisation för rennäringen och samiska näringslivs- och samhällsfrågor. Samebyar och sameföreningar är medlemmar i SSR.

Saminuorra organiserar de samiska ungdomarna.

Samebyarna är sakägare och förvaltare av den samiska renskötselrätten.

Sameföreningar är ideella intresseorganisationer som tar tillvara de lokala samiska kulturintressena.

Beslut i ärendet har tagits av avdelningschefen för samhälle, näring och miljö. Föredragande har varit näringshandläggare/samhällsplanerare Laila Rehnfeldt.

Lars-Ove Sjajn

Laila Rehnfeldt

³ Källa: www.samer.se

YTTRANDE

2015-05-17 dnr 5.2.1-2015-508

Avsnitt

Avsnitt

Synpunkter på förslagen till författningar och materialet i övrigt

Beslutet har fattats av Sametingets näringslivschef. Föredragande har varit näringshandläggare Laila Rehnfeldt.

Lars-Ove Jonsson
Näringslivschef

Laila Rehnfeldt
Näringshandläggare

Cujuhus/adress

Box 90
S-981 22 GIRON/KIRUNA
e-mail: kansli@sametinget.se
org.nr 202100-4573

Telefodna/telefon

0980-780 30
Phone int: +46 980 780 30

Faksa/telefax

0980-780 31
Fax int: +46 980 780 31